МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ
Кафедра менеджменту

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти
4 курсу денної форми навчання
Оксани ПАНАС

Науковий керівник:
доцент, кандидат економічних наук
Ольга МАРЧЕНКО

Рецензент
доцент, кандидат економічних наук
Михайло ОРОБЧУК

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
«___» _____ 2024 р., протокол № ____

Завідувач кафедри менеджменту
_____
(підпис)

Львів
2024

АНОТАЦІЯ

ПАНАС О. Управління фінансовою безпекою підприємства. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 073 «Менеджмент». – Львівський державний університет внутрішніх справ, МВС України, Львів, 2023.

Перший розділі кваліфікаційної роботи узагальнює теоретичні засади управління фінансовою безпекою підприємства, зокрема, з'ясовується сутність поняття «фінансова безпека підприємства», визначаються концептуальні положення її забезпечення та особливості у сфері страхування.

У другому розділі кваліфікаційної роботи аналізується управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА». Зокрема, він містить загальну характеристику господарської діяльності, системи управління ризиками та оцінку рівня фінансової безпеки страхової компанії, аналіз фінансової безпеки страхового ринку України. На основі виконаного аналізу обґрунтовано напрямки удосконалення управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА».

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, фінансова безпека страхової компанії, страховий ринок, страхування, страхові резерви, загроза, ризик.

ABSTRACT

PANAS O. Management of the financial security of the enterprise. - Manuscript.

Research for obtaining a bachelor's degree in the specialty 073 «Management». – Lviv State University of Internal Affairs, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

The first section of the qualification work summarizes the theoretical principles of managing the financial security of the enterprise, in particular, the essence of the concept of "financial security of the enterprise" is clarified, the conceptual provisions of its provision and peculiarities in the field of insurance are determined.

The second section of the qualification work analyzes the management of financial security of PRJSC IC UNIQA. In particular, it contains a general description of economic activity, risk management systems and an assessment of the level of financial security of the insurance company, an analysis of the financial security of the insurance market of Ukraine. On the basis of the performed analysis, directions for improving the management of financial security of PRJSC IC UNIQA are substantiated.

Key words: financial security of the enterprise, financial security of the insurance company, insurance market, insurance, insurance reserves, threat, risk.

ЗМІСТ

ВСТУП 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА 8

1.1. Поняття фінансової безпеки підприємства 8

1.2. Концептуальні засади управління фінансовою безпекою підприємства 11

1.3. Особливості управління фінансовою безпекою страхової компанії 14

Висновки до першого розділу 18

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПрАТ СК «УНІКА» 19

2.1. Загальна характеристика діяльності та системи управління ПрАТ СК «УНІКА» 19

2.2. Фінансова безпека страхового ринку України під час війни 25

2.3. Аналіз системи управління ризиками та оцінка рівня фінансової безпеки ПрАТ СК «УНІКА» 33

2.4. Напрями удосконалення управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА» 38

Висновки до другого розділу 44

ВИСНОВКИ 45

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 48

ДОДАТКИ 53

ВСТУП

Актуальність теми. Повоєнне відновлення економіки України потребує розвитку господарської діяльності підприємств усіх видів економічної діяльності. Проте, розвиток суб'єктів підприємництва неможливий без їхньої фінансової безпеки. Особливо важливою є фінансова безпека страхових компаній, які відіграють вагому роль у захисті юридичних та фізичних осіб від фінансових втрат, зумовлених реалізацією ризикових подій.

Досягнення бажаного рівня фінансової безпеки підприємства зумовлене поетапним виконанням управлінських функцій, застосуванням ефективних управлінських методів та інструментів. Отже, формування ефективної та дієвої системи управління фінансовою безпекою є актуальним завданням вітчизняних підприємств. Отже, тема роботи є актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Одними з перших монографічних досліджень фінансової безпеки на різних рівнях економіки були монографії М. Єрмошенка та А. Єпіфанова. Різноманітні управлінські аспекти фінансової безпеки підприємства досліджували О. Марченко, І., С. Мельник, І. Мойсеєнко. На сьогодні вченими напрацьовані концептуальні засади управління фінансовою безпекою підприємства, у тім числі, страхових компаній. Однак, виклики та загрози фінансовим інтересам, з якими зіштовхується підприємство постійно змінюються, а отже, зумовлюють пошук нових інструментів та засобів запобіганням їхньому виникненню. Отже, дослідження у цьому напрямі продовжують залишатися актуальними.

Мета кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємства.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- з’ясувати сутність поняття «фінансова безпека підприємства»;
- узагальнити концептуальні засади управління фінансовою безпекою підприємства;
- визначити особливості управління фінансовою безпекою страхової компанії;
- охарактеризувати систему управління та господарську діяльність ПрАТ СК «УНІКА»;
- проаналізувати фінансову безпеку страхового ринку України;
- охарактеризувати систему управління фінансовими ризиками ПрАТ СК «УНІКА»;
- виконати аналіз рівня фінансової безпеки ПрАТ СК «УНІКА»;
- обґрунтувати напрями удосконалення управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА».

Об’єктом дослідження є фінансова безпека підприємства.

Предметом дослідження є методи та інструменти управління фінансовою безпекою підприємства.

Методи дослідження. Для узагальнення теоретичних засад та обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємства застосовані методи системного аналізу, аналіз та синтез, логічний підхід, порівняння, узагальнення, SWOT-аналіз. Управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА» досліджувалося за допомогою методів фінансового, структурного аналізу, графічного та статистичного методів, порівняння, узагальнення.

Інформація про практичне значення роботи, апробацію результатів дослідження (їх впровадження на підприємстві чи організації, участь у науково-практичних конференціях, публікації). Результати та висновки автора кваліфікаційної роботи обговорювалися та отримали схвальні відгуки на круглому столі «Безпекові аспекти управління

організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави» (м. Львів, ЛьвДУВС, 10 травня 2024 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вона містить 12 рисунків та 8 таблиць, 2 додатки. Список використаної літератури складається з 41 джерела.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття фінансової безпеки підприємства

Безпека у перекладі з грецької означає «володіти ситуацією» [26, с. 12].

У тлумачних словниках безпека трактується як «стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує», а безпечний – як «не небезпечний, не загрозливий, не шкідливий, зберігаючий, вірний, надійний» [26, с. 13].

У науковій літературі знаходимо різне розуміння змісту поняття «фінансова безпека підприємства» (рис. 1.1.).

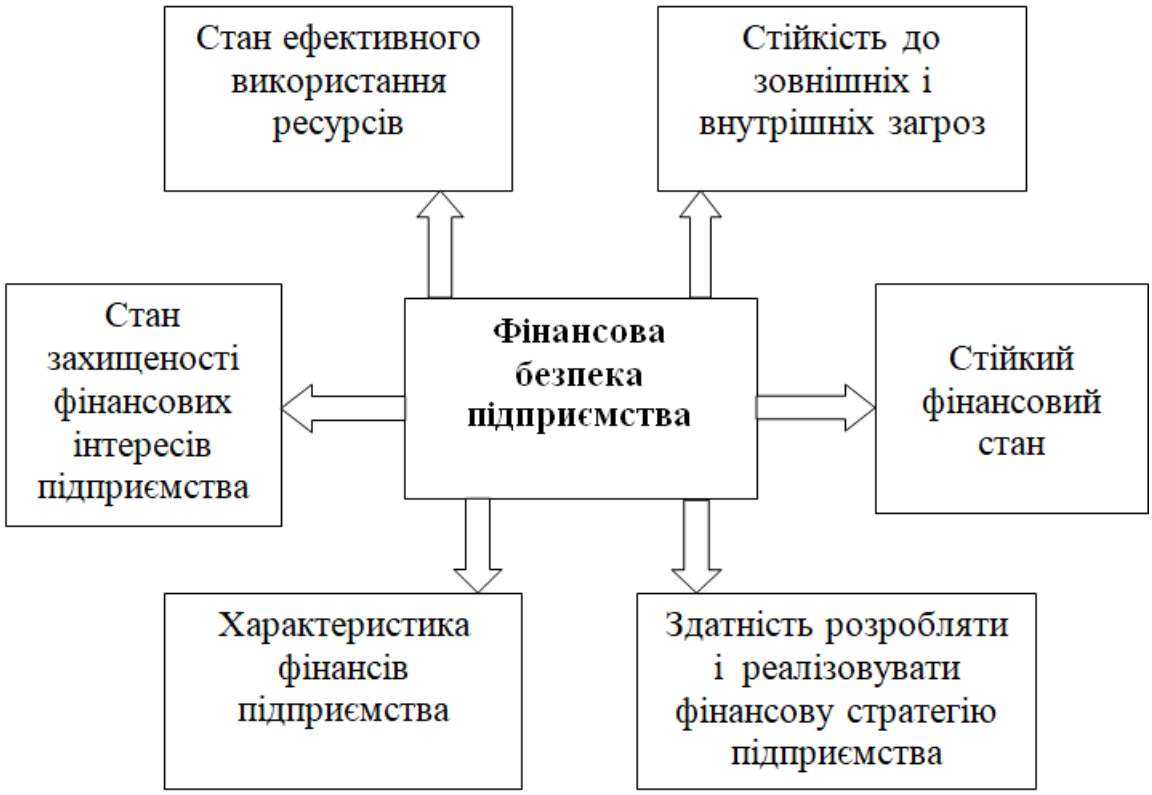

Рис. 1.1. Основні підходи до визначення поняття «фінансова безпека підприємства» науковцями

Джерело: узагальнено за [13; 14; 25; 26]

На наш погляд, достатньо повне визначення поняття «фінансова безпека підприємства» дав А. Єпіфанов, який його трактує як стан, що:

1) дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність у довгостроковому періоді;

2) забезпечує достатню фінансову незалежність; задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення;

3) здатен протистояти існуючим і виникаючим небезпекам, що прагнуть завдати фінансової шкоди підприємству або змінити всупереч бажанню структуру власного капіталу, або примусово ліквідувати підприємство;

4) забезпечує достатню гнучкість при прийнятті фінансових рішень;

5) захищає фінансові інтереси власників підприємства [13, с. 22].

Отже, основні сутнісні характеристики поняття фінансової безпеки підприємства включають:

− вона є підсистемою системи вищого рівня: фінансової безпеки держави;

− її належить ключова роль в системі економічної безпеки підприємства;

− її рівень залежить від спроможності системи менеджменту вчасно виявляти та протистояти дестабілізуючому впливу зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовим інтересам та досягається за допомогою комплексу фінансових інструментів, діагностичних та контрольних заходів;

− вона дає можливість задовольняти фінансові інтереси, виконувати фінансові зобов'язання та забезпечувати фінансування розвиту підприємства;

− вона забезпечується стабільністю ключових фінансових показників розвитку підприємства.

Поняття фінансової безпеки підприємства тісно пов'язана з поняттями «фінансові інтереси» та «загроза».

Під фінансовим інтересом підприємства слід розуміти його конкретну потребу у сфері фінансів та фінансових відносин, задоволення якої необхідне для його розвитку.

Головні фінансові інтереси підприємства представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Головні фінансові інтереси підприємства

Джерело: побудовано автором за [26, с. 28-29]

Під загрозою фінансовій безпеці підприємства розуміється стан того чи іншого фактора його зовнішнього або внутрішнього середовища (або їх сукупності), яка прямо, або трансформуючись, може негативно вплинути на фінансовий стан та (або) фінансові інтереси підприємства, призвести до зниження його фінансової стійкості, або перешкодити його фінансовому розвитку [26, с. 32-33].

На наш погляд, головні загрози фінансовій безпеці українських підприємств на даний час формує війна рф проти України, що зумовлює кризовий стан економіки та дефіцит фінансових ресурсів на всіх рівнях фінансових відносин.

1.2. Концептуальні засади управління фінансовою безпекою підприємства

Для забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки підприємства необхідна відповідна система управління.

Управління фінансовою безпекою підприємства – це система принципів, методів та інструментів, які застосовуються для розробки та впровадження управлінських рішень з метою захисту його основних фінансових інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз [26, с.74].

Головною метою системи управління фінансовою безпекою підприємства має бути стратегічний захист його пріоритетних фінансових інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз та мінімізація фінансових ризиків діяльності.

Принципами функціонування системи управління фінансовою безпекою підприємства мають бути такі принципи: законності, гнучкості, обґрунтованості, економічної доцільності, активного захисту, безперервності моніторингу середовища діяльності, інтегрованості у загальну систему менеджменту та інші.

Інструментами забезпечення фінансової безпеки підприємства є:

− фінансові: управління прибутком за допомогою CVP-аналізу, операційний леверидж, фінансовий леверидж, хеджування фінансових ризиків, бюджетування та інші;

− організаційні: розподіл завдань, повноважень та відповідальності між структурними підрозділами у сфері фінансової безпеки;

− інноваційно-технологічні: блокчейн, хмарні та інші передові технології;

− технічні: технічні засоби та пристрої, такі як відеокамери, системи ідентифікації та інші;

– нормативно-правові: положення законодавства та нормативи діяльності;

– морально-психологічні: цінності, корпоративна культура, ідеологія, стиль керівництва.

Процес управління фінансовою безпекою підприємства складається з послідовних етапів (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Процес управління фінансовою безпекою підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [13; 14; 25; 26]

На першому етапі формування систем управління фінансовою безпекою впроваджується система моніторингу, яка відповідає особливостям функціонування конкретного підприємства та враховує параметри його діяльності та специфіку фінансових інтересів.

Другий етап передбачає безпосереднє проведення моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища та за потреби адаптацію і коригування його системи. На цьому етапі налагоджується організаційне забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства, визначаються відповідальні особи та формуються інформаційні канали. Проводиться ідентифікація загроз, а за допомогою математичного моделювання прогнозуються можливі наслідки їх втілення.

Третій етап передбачає комплексний аналіз ефективності використання різних ресурсів підприємства (капітал, персонал, інформація, технології, техніка та обладнання, права) та можливих з ними пов'язаних загроз.

Четвертий етап включає розроблення стратегій на основі поточного рівня безпеки, результатів діагностики ефективності використання ресурсів та встановлення важливих життєвих інтересів, стратегічних та тактичних цілей фінансової безпеки.

Функції управління фінансовою безпекою підприємства передбачають планування, організацію, мотивацію та контроль виконання управлінських рішень щодо:

− забезпечення фінансової стійкості підприємства;

− мінімізації фінансових ризиків;

− досягнення високого рівня захищеності фінансових інтересів; інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Отже, управління фінансовою безпекою підприємства є підсистемою його загальної системи менеджменту і спрямоване на досягнення високого рівня стійкості, захищеності фінансового стану та інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз.

1.3. Особливості управління фінансовою безпекою страхової компанії

Страхування відіграє важливу роль для економічного розвитку та фінансової безпеки держави, оскільки воно механізмом захисту матеріальних цінностей та фінансів юридичних та фізичних осіб від втрат у випадку непередбачуваних подій.

Фінансова безпека страхового ринку визначається фінансовою безпекою страхових компаній, які функціонують на ньому.

Визначення поняття «фінансова безпеки страхової компанії наведено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2.

Визначення поняття «фінансова безпека страхової компанії» у науковій літературі

№	Автор	Визначення поняття «фінансова безпека страхової компанії»
1	2	3
1	М. Єрмошенко	Такий її фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток страхової організації в поточному та наступних періодах.
2	В. Базилевич та інші	Здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування за умови дії несприятливих чинників, а також зміни в економічній кон'юнктурі.
3	О. Рубан	Інтегральна характеристика успішного функціонування страхової компанії, яка ґрунтується на ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та характеризує фінансовий стан страхової компанії у довгостроковому періоді.
4	Н. Ткаченко	Залежність від забезпеченості фінансовими ресурсами і рівня організації фінансового менеджменту страхової організації, що є основою забезпечення фінансової стійкості страхової компанії.

Продовження табл. 1.2

	1	2
5	А. Гончаренко, Н. Зачосова	Триєдність таких понять, як особливий стан захищеності корпоративних ресурсів компанії від деструктивного впливу фінансово-економічних небезпек і загроз; як процес формування захисних бар'єрів для протидії виникненню небезпеки дестабілізації фінансово-економічного стану компанії, та як ситуацію, у якій задовольняються фінансово-економічні інтереси компанії при мінімальних ризиках її банкрутства та ліквідації з тих чи інших фінансово-економічних причин.
6	Л. Матвійчук	Процес досягнення певного стану страхової компанії, який характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, оптимальною структурою джерел фінансування, забезпеченням раціонального управлінням страховими резервами, своєчасним виконання страхових зобов'язань та дозволяє страховику продуктивно функціонувати у теперішньому і майбутніх періодах.
7	О. Журавка, І. Діденко, А. Колесник	Діяльність страховика, пов'язана з достатньою забезпеченістю фінансовими ресурсами, яка дозволяє у разі виникнення необхідності відшкодовувати обумовлені у договорах страхування збитки клієнтів, що дозволяє збільшити рівень довіри до страховиків.
9	Н. Левковець	Здатність ідентифікувати внутрішні та зовнішні загрози і розробляти заходи щодо забезпечення якості активів, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості, в тому числі в умовах інституційних змін.

Джерело: узагальнено автором за [8; 14; 20].

Отже, як бачимо, серед вчених можна виділити два підходи до визначення фінансової безпеки страхової компанії:

− вузький: розуміння фінансової безпеки страхової компанії виключно як фінансової надійності (визначення В. Базилевича), стійкого фінансового стану (так її трактують М. Єрмошенко, О. Рубан), забезпеченості фінансовими ресурсами (так її визначає Н. Ткаченко) або певної діяльності страховика (так її розуміють Л. Матвійчук, О. Журавка, І. Діденко, А. Колесник, Н. Левковець);

− комплексний: який пов’язує фінансову безпеку із захищеністю фінансово-економічних інтересів, ресурсів компанії та діяльністю із створення бар’єрів захисту (А. Гончеренко, Н. Зачосова).

Зважаючи на те, що більшість наведених визначень не суперечать один одному, вважаємо, що фінансову безпеку страхової компанії слід трактувати як захищеність її фінансових інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз, яка забезпечує її фінансову надійність, фінансову стійкість та ефективний розвиток у довгостроковому періоді.

Специфіка управління фінансовою безпекою страхової компанії визначається особливістю страхування як послуги: вона пропонується як обіцянка з низкою застережень; вона може бути невиконана за умови ризикового страхування у разі, якщо страхова подія не відбудеться; вона містить ризикову частину як обов’язковий елемент та додаткові послуги; її надання регламентується державою.

В теперішніх реаліях українські страхові компанії зіштовхнулися з низкою викликів, загроз та ризиків:

− політичні: війна рф проти України, лобізм інтересів окремих суб’єктів підприємництва;

− соціальні: охоплюють різке зниження платоспроможності населення, демографічна криза, посилена міграціє страхувальників, низький рівень страхової культури та довіри до учасників страхового ринку, схильність до шахрайства;

− правові: пом’якшення регуляторних вимог, що може викликати зловживання недобросовісними страховиками, порушення страхового законодавства;

− економічні: високий рівень інфляції, відтік капіталу закордон, майнові втрати учасниками страхування внаслідок воєнних дій, недієві механізми розміщення страхових резервів, збільшення кількості страхових випадків.

З огляду на складну соціально-економічну ситуацію в державі, актуальним завданням страхових компаній є розширення інструментів управління їхньою фінансовою безпекою.

Механізм управління фінансовою безпекою страхової компанії наведено на рис. 1.3.

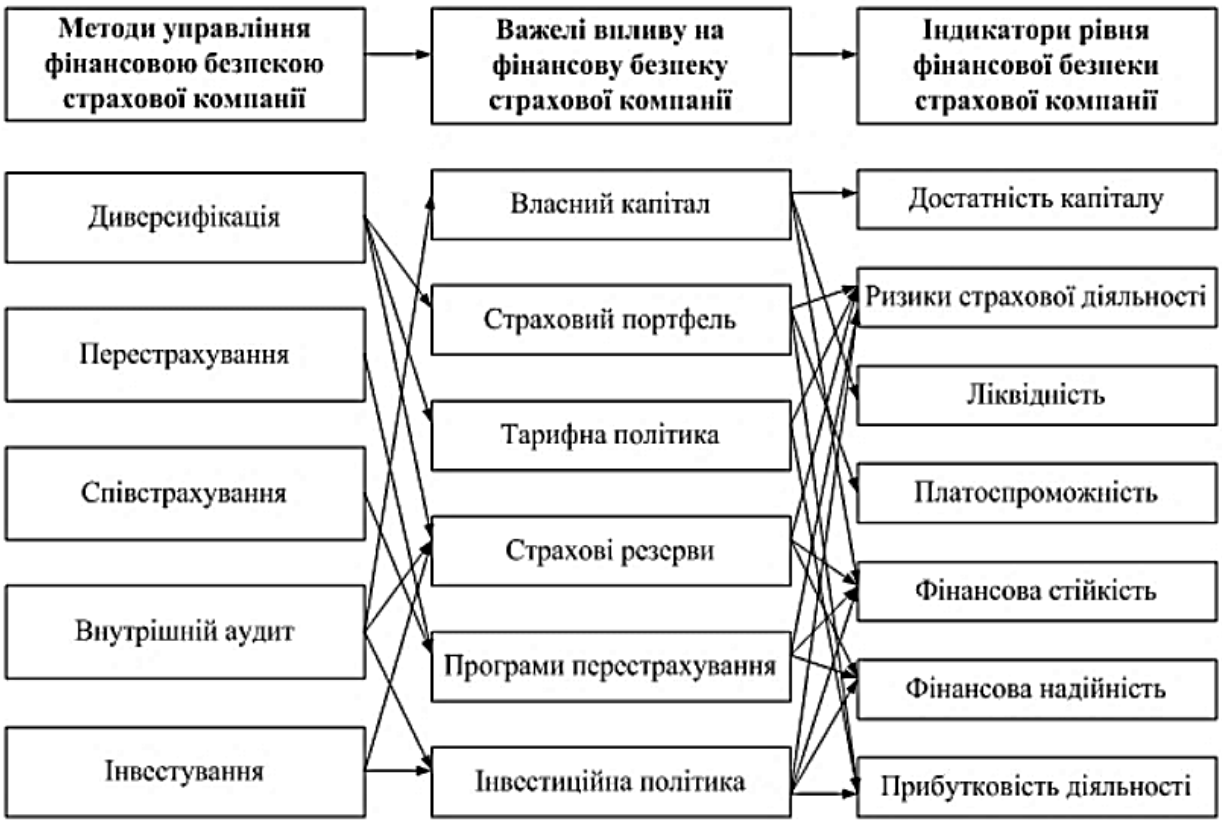

Рис. 1.3. Механізм управління фінансовою безпекою страхової компанії

Джерело: [38]

Ключовим компонентом управління фінансовою безпекою страхової компанії є вибір типу та збалансування її страхового портфеля, який може бути консервативним (стійкий, але невисокий дохід), агресивним (високий рівень прибутковості та ризику); диверсифікованим (оптимальне співвідношення між ризиком та прибутковістю).

Висновки до першого розділу

В системі економічної безпеки підприємства ключова роль належить фінансовій безпеці. Узагальнюючи погляди вчених, вважаємо, що фінансова безпека підприємства передбачає захищеність його пріоритетних фінансових інтересів від реальних і потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз, фінансову стійкість та рівновагу, забезпеченість фінансовими ресурсами для ефективного розвитку.

Фінансова безпека пов'язана з реалізацією фінансових інтересів в умовах існування реальних та потенційних загроз. Під фінансовими інтересами ми розуміємо об'єктивні потреби підприємства у сфері фінансів та фінансових відносин. Вони визначаються стадією його життєвого циклу, загальною стратегію розвитку та фінансовою стратегією, досягнутим рівнем фінансової безпеки.

Під загрозою фінансовій безпеці підприємства розуміється стан того чи іншого чинника його зовнішнього або внутрішнього середовища, який може перешкодити реалізації фінансових інтересів. Саме тому, ключовим етапом управління фінансовою безпекою підприємства є моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища та ідентифікація загроз.

Ефективне управління фінансовою безпекою підприємства повинен базуватися на певних принципах, передбачає виконання управлінських функцій (планування, організації, мотивації, контролю) та використання низки управлінських інструментів (фінансових, інноваційно-технологічних, технічних, нормативно-правових, морально-психологічних).

Управління фінансовою безпекою страхової компанії має свої особливості, зумовлені специфікою страхових послуг. В системі управління фінансовою безпекою страхової компанії вагома роль належить мінімізації фінансових ризиків та збалансуванні страхового портфеля.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПрАТ СК «УНІКА»

2.1. Загальна характеристика діяльності та системи управління ПрАТ СК «УНІКА»

Приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «УНІКА» (далі ПрАТ «УНІКА»), код ЄДРПОУ 2003353304112, заснована 10.02.1994 р. (до 2010 р. – Страхова компанія «Кредо-Класік»).

Юридична адреса товариства: 04112, Україна, місто Київ, вулиця Теліги Олени, будинок, 6 літ. В

Основний вид діяльності – 65.12 Інші види страхування, крім страхування життя [32].

Товариство створене з метою отримання прибутку від надання страхових послуг у добровільних та обов'язкових формах страхування на підставі цивільно-правових угод щодо захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб у разі настання страхових випадків.

Основні види страхування, які здійснює ПрАТ СК «УНІКА»:

- соціальне страхування;
- особисте страхування;
- страхування майна;
- страхування відповідальності;
- страхування підприємницьких ризиків.

СК «УНІКА» (non-life) разом з СК «УНІКА Життя» (life) входять до небанківської фінансової групи УНІКА Україна, яка в свою чергу належить UNIQA Insurance Group.

UNIQA Insurance Group належить до однієї з провідних страхових груп на своїх основних ринках в Австрії та Центральній й Східній Європі. У ній

працює понад 21 тис. працівників і ексклюзивних партнерів з продажу, які обслуговують понад 15,5 млн клієнтів в 17 країнах Європи. На українських ринок страхування група UNIQA вийшла у 2006 р.

Страхова компанія «УНІКА» працює на українському ринку non-life страхування понад 29 років.

Страхова компанія «UNIQA» здійснює активну страхову діяльність по всій території України. Регіональна мережа UNIQA налічує 26 дирекцій в усіх регіонах України, 22 генеральних представництва та понад 250 філій, в т. ч. торгових точок Компанія здійснює понад 90 видів страхової діяльності та має 30 ліцензій, виданих Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України. Понад 1 тис. співробітників УНІКА в Україні обслуговують близько 1 млн страхових полісів.

Уже багато років поспіль, СК «УНІКА» належать лідируючі місця на страховому ринку України за обсягом страхових премій, виплат, розміром активів та часткою ринку non-life страхування.

ПрАТ «УНІКА» стабільно є в трійці лідерів в таких сегментах страхового ринку як КАСКО, медичне страхування та страхування майна.

Сума щомісячних страхових виплат компанії складає близько 100 млн грн.

Компанія забезпечує цілодобову клієнтську підтримку за допомогою служби асистансу, чат-ботів та мобільного додатку myUNIQA, у месенджерах Viber та Telegram.

СК «УНІКА» нагороджена Міжнародним сертифікатом та Золотою медаллю Customer’s Friend Superior Excellence, Міжнародної асоціації сертифікації ICERTIAS (Цюрих, Швейцарія) за зразкові відносини з клієнтами.

ПрАТ «УНІКА» визнана найкращою страховою компанією України у рейтингу «ТОП-100. Рейтинги найбільших» [30].

Керівними принципами (цінностями) компанії є:

– клієнт на першому місці - зосередженість на потребах клієнтів;

– простота – навчання на своїх помилках;

– відповідальність – надання можливості членам команди брати на себе відповідальність;

– спільнота – вихід за межі умовних кордонів, працюючи разом;

– чесність – виконання обіцянок [30].

ПрАТ СК «УНІКА» у рейтингу страхових компаній України у 2021-2023 р. характеризує табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Рейтинг страхових компаній України у 2021-2023 р.

за рівнем страхових премій та виплат

Страхові компанії	Роки						Δ 2023/ 2021
	2021		2022		2023		
	Місце в рейтингу	Сума, млн грн	Місце в рейтингу	Сума, млн грн	Місце в рейтингу	Сума, млн грн	
Валові страхові премії							
УСГ	4	2347,1	1	3167,5	4	3691,8	1344,7
ARX	1	3405,3	2	2763,9	1	3539,9	134,6
УНІКА	2	3020,6	3	2547,4	3	3213,5	192,9
ТАС СГ	3	2449,6	4	2432,6	2	2936,4	486,8
ІНГО	6	2000,2	5	1779,7	6	2677,4	677,2
Страхові виплати							
УНІКА	3	1329,3	1	1240,2	3	1477,8	148,5
ARX	2	1141,4	2	1039,7	2	1384,6	243,2
ТАС СГ	4	1142,9	3	904,3	4	1377,7	234,8
УСГ	1	2791,6	4	787,6	1	1341,3	-1450,3
ІНГО	5	928,3	5	725,8	5	1136,5	208,2
Чисті премії							
ARX	1	3241,5	1	2669,1	1	3593,0	351,5
УНІКА	2	2627,3	2	2357,2	3	3401,8	774,5
ТАС СГ	3	2313,6	3	2342,9	2	3036,9	723,3
УСГ	5	1615,6	4	2280,8	7	2473,1	857,5
ВУСО	8	1476,5	5	1591,0	4	2196,3	719,8

Джерело: складено автором на основі [34]

Отже, як видно з табл. 2.1, ПрАТ СК «УНІКА» за рівнем страхових

премій та виплат у 2021-2023 рр. займала 1-3 місця у рейтингу страхових компаній на українському страховому ринку.

Структура страхового портфеля ПрАТ СК «УНІКА» зображена на рис. 2.1.

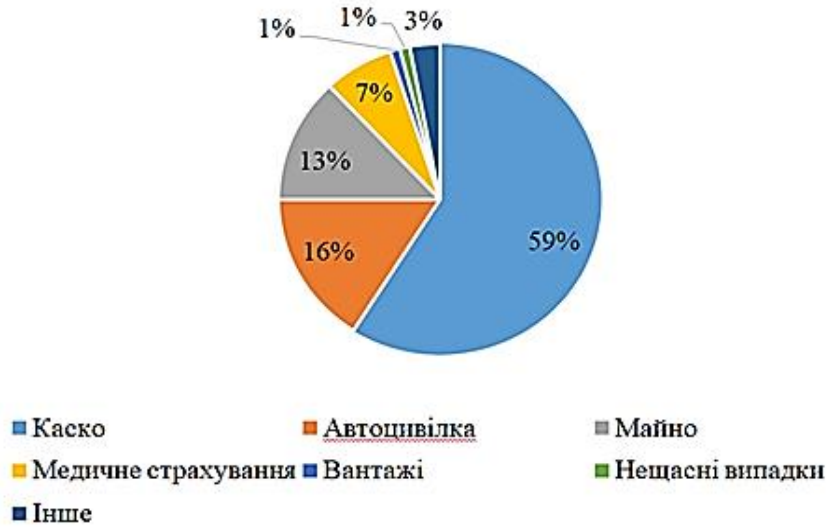

Рис. 2.1. Структура страхового портфеля ПрАТ СК «УНІКА»

Джерело: побудовано автором за даними [30].

Як бачимо з рис. 2.1., найбільшу частку у структурі страхового портфеля ПрАТ СК «УНІКА» займають послуги КАСКО – 59%. На другому місці – частка страхування цивільної відповідності водіїв (16 %), а на третьому місці – страхування майна – 13%.

Організаційна структура ПрАТ «УНІКА» затверджується Наглядовою радою Товариства.

У ПрАТ СК «УНІКА» наразі діє 30 відокремлених підрозділів, кожен з яких має за мету сприяти статутній діяльності компанії в певному регіоні. Зокрема, вони відповідають за представництво інтересів компанії в конкретному регіоні або області України. Таким чином, організаційна структура страхової компанії має дивізійний характер і базується на географічному принципі. Кількість управлінських органів відповідає

вимогам Статуту Товариства та законодавства України про акціонерні товариства.

У межах компанії можна виділити три основні групи учасників: власників, топ-менеджмент та найманих працівників.

Успішність страхової компанії залежить від таких чинників:

− спроможність створювати умови для втілення загальних інтересів всіх учасників, зокрема, досягнення максимального прибутку;

− реалізація потреб кожного учасника компанії;

− задоволення інтересів клієнтів та зацікавлених осіб (державних установ, інвесторів, інших);

− можливість підвищення ефективності управління шляхом зміни механізмів узгодження інтересів усіх учасників компанії та інших суб'єктів відносин;

− загальний рівень ефективності організації.

ПрАТ СК «УНІКА» у своїй діяльності дотримується принципів корпоративного управління. Товариство організовує ефективну систему корпоративного управління, яка забезпечує надійне та розумне управління бізнесом, відповідає характеру, обсягу та складності, профілю ризику господарської діяльності товариства.

Управлінськими органами Товариства є: Загальні Збори; Наглядова Рада; Правління; Ревізійна Комісія.

Вищим органом управління є Загальні Збори акціонерів.

Наглядова Рада є органом, що здійснює захист прав Акціонерів Товариства і в межах компетенції контролює та регулює діяльність Правління підприємством.

Ревізійна Комісія є органом, що контролює фінансово-господарську діяльність компанії.

Система корпоративного управління ПрАТ СК «УНІКА» відповідає вимогам, встановленим Положенням про ліцензування та реєстрацію

надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг, затвердженого Правлінням Національного банку України від 24 грудня 2021 р. № 153, зокрема:

1) організаційна структура товариства передбачає чіткий розподіл повноважень органів управління, контролю та операційної діяльності, містить письмовий опис основних функцій товариства за напрямами, є прозорою для всіх зацікавлених осіб, працівників, акціонерів, що забезпечує належну систему стримувань і противаг, підпорядкованість, звітування та ефективне управління ризиками, а також не містить дублювання функцій;

2) обов'язки, відповідальність, порядок обміну інформацією, способи прийняття рішень і взаємодія Наглядової ради та Правління, керівників, головних посадових осіб чітко визначені і задокументовані внутрішніми документами;

3) система внутрішнього контролю і система управління ризиками товариства організована відповідно до вимог законодавства України щодо регулювання ринків фінансових послуг;

4) політика винагороди відповідає вимога, визначеним вище згаданим Положенням про ліцензування;

5) керівник, головний бухгалтер, ключові особи товариства відповідають вимога щодо ділової репутації та професійної придатності.

Основними методами корпоративного управління в ПрАТ СК «УНІКА» є: раціональний і чіткий розподіл повноважень між органами управління та контролю, організація їхньої ефективної діяльності; визначення стратегічних цілей діяльності та контроль за їх реалізацією; заходи щодо запобігання конфліктів інтересів та сприяння їх врегулюванню; визначення правил та процедур ділової етики та врахування інтересів суспільства в цілому; визначення порядку та контролю за розкриттям інформації про товариство.

2.2. Фінансова безпека страхового ринку України під час війни

Ринок страхування є вагомим компонентом фінансового сектору України, який має потужний потенціал для забезпечення економічної стабільності підприємств та населення, даючи їм змогу продовжувати свою діяльність в умовах ризиків без суттєвих фінансових збитків.

Фахівці визначають страховий ринок як сукупність фінансових відносин, пов'язаних з купівлею та продажем різних видів страхових послуг, таких як страхування ризиків, перестрахування та інші [1, с. 41-42].

Після пандемії COVID-19, українському страховому ринку випало нове випробуванням: вторгненням рф на територію України 24 лютого 2022 р. Діяльність страхових компаній в умовах війни відзначається високим рівнем невизначеності, неможливістю передбачення розвитку подій, необхідністю переміщення персоналу, організації роботи віддалено, розірвання договорів або відтермінування платежів.

Негативний вплив на стан страхового ринку мали такі чинники, як: зменшення обсягу надходжень премій, знищення об'єктів нерухомості, складність виїзду на місця страхових випадків та врегулювання страхових випадків на територіях проведення активних бойових дій.

На страховому ринку України функціонують два типи страхових компаній: компанії, що спеціалізуються на страхуванні життя (СК life) та ті, які зосереджені на ризикових видих страхування (СК non-life).

Як видно з рис. 2.2, з 2020 р. спостерігається динаміка зменшення страхових компаній обох типів (рис. 2.2).

Протягом 2020-2021 рр. зниження кількості страховиків було зумовлено карантинними обмеженнями та спадом ділової активності внаслідок пандемії COVID-19 та зміною підходів НБУ до регулювання страхового ринку.

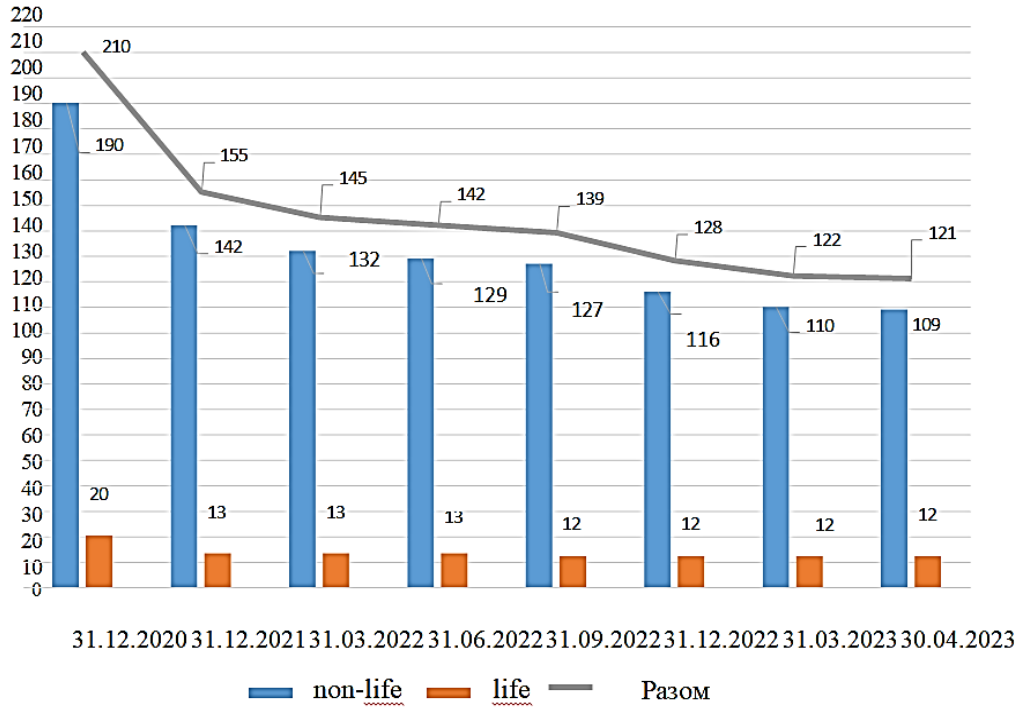

Рис. 2.2. Кількість страхових компаній в Україні

Джерело: побудовано авторам на основі [28]

Зокрема, були змінені нормативи платоспроможності, надійності, ліквідності та прозорості у діяльності страхових компаній. Не всі компанії були готові до масштабів пандемії, не змогли адаптуватися до ситуації та забезпечити відповідність встановленим нормативам регулятора.

Як бачимо з рис. 2.2, станом на 30.04.2023 р. в Україні працювало 121 страхова компанія: 109 з яких non-life та 12 – life. В цілому, за два роки війни кількість страховиків зменшилася на 45 компаній і станом на 29.02.2024 р. їх було вже 98: 86 – non-life, 12 – life [39].

Незважаючи на зменшення кількості страхових компаній, обсяг їхніх активів зростав. Також відзначається збільшення стразових резервів. Негативною тенденцію, викликаною пандемією та війною було скорочення страхових премій та страхових виплат у 2022 р. відносно 2020-2021 рр., що пояснюється «заморожуванням» частини договорів. Разом з тим, у 2023 р. спостерігаємо відновлення страхового ринку, про що свідчить зростання

страхових премій, страхових виплат, рівня страхових виплат відносно 2022 р. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Показники діяльності страхових компаній України у 2020-2023 рр., млрд грн

Рік	Активи, млрд. грн.	Страхові резерви, млрд грн.	Страхові премії	Страхові виплати	Рівень виплат, %
2020	64,9	34,1	45,2	14,9	32,96
2021	64,2	36,5	49,7	18,0	36,22
2022	70,3	41,1	39,6	13,0	32,83
2023	74,3	46,8	47,0	16,9	35,96

Джерело: розраховано автором на основі [27; 28]

У страховому портфелі страховиків частка автострахування за преміями є найбільшою (табл. 2.3).

Таблиця 2. 3

Страхові премії та виплати у розрізі видів страхування у 2020-2023 рр. млрд грн.

Вид страхування	2020		2021		2022		2023	
	Премії	Виплати	Премії	Виплати	Премії	Виплати	Премії	Виплати
КАСКО	8,5	3,8	10,6	5,0	8,4	3,9	10,9	4,8
ОСЦПВ	6,1	2,9	6,9	3,5	6,8	2,8	8,5	3,8
Медичне страхування	7,3	3,2	9,4	4,1	6,6	3,0	7,1	3,5
Зелена карта	1,3	0,7	1,8	0,6	4,0	0,8	5,2	1,2
Життя	5,0	0,6	5,9	0,8	4,8	0,8	5,0	1,9
Майна та вогняних ризиків	6,9	1,2	4,9	2,3	2,4	0,5	3,6	0,4
Фінансових ризиків	3,0	1,0	2,0	0,2	0,9	0,5	1,1	0,0
Вантажів та багажу	1,7	0,2	1,5	0,2	0,9	0,1	1,3	0,1
Від нещасних випадків	1,6	0,2	1,2	0,1	1,4	0,2	1,4	0,3
Інші	4,9	1,3	1,7	0,3	2,6	0,3	1,1	0,5

Джерело: складено автором за даними [28]

Отже, у ризиковому сегменті традиційно домінує автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»). Зміни ринку внаслідок війни лише посилили тренд до збільшення їхньої частки у преміях.

Так 73,3 % усіх зібраних премій страховиків та 87,7 % виплат у 2023 р. припадало на КАСКО, ОСЦПВ, «Зелену картку», добровільне медичне страхування [15].

Через виїзд значної кількості українців за кордон відбувся стрімкий ріст страхування за «Зеленою карткою». Також можна відзначити зростання надходжень від страхування нещасних випадків.

Інші види або відновлюються нестабільно, або стагнують. Найбільше спад пересій та виплат відбувся у медичному страхуванні, страхуванні майна та вогняних ризиків.

Основними індикаторами фінансової безпеки страхового ринку є показники проникнення та щільності страхування [38].

Показник проникнення страхування розраховується як відношення валових страхових премій до ВВП країни. Його значення в Україні у 2020-2022 рр. наведено на рис. 2.3.

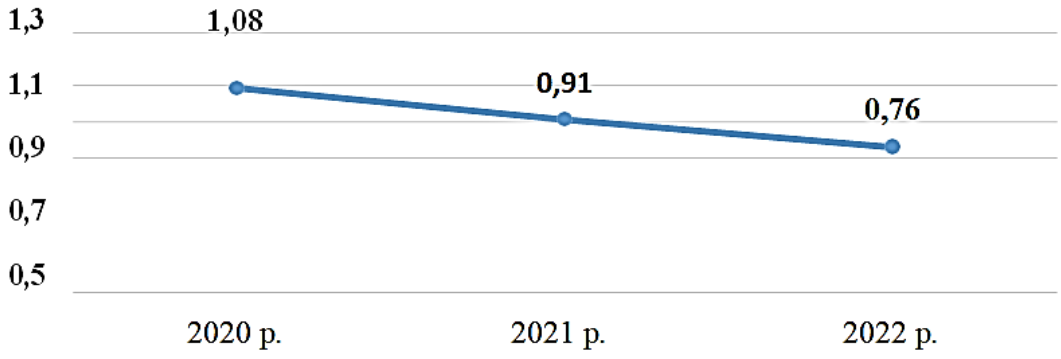

Рис. 2.3 Рівень проникнення страхування на страховому ринку України, %

Джерело: побудовано автором за даними [28; 29]

Як бачимо з рис. 2.3, протягом 2020-2023 рр. рівень проникнення страхування на страховому ринку України був невисоким і до того ж зменшувався. Навіть найвище його значення за цей період (1,08 % у 2020 р.) не відповідає пороговому значенню з токи зору фінансової безпеки (8 %) та значно відстає від середніх показників у розвинених країнах світу. Зокрема, у 2021 р. рівень проникнення страхування у США складав 12,4%, у Данії та Ірландії – 11,5%, у Франції – 10,6%, у Нідерландах – 9,4%, у Швейцарії – 7,1%, у Норвегії – 5,7%, у Ізраїлі – 4,5%, у Латвії – 2,6%, у Польщі – 2,5% [7].

Отже, український страховий ринок характеризується низьким рівнем розвиту, у порівнянні з розвиненими країнами світу.

Ще одним показником фінансової безпеки страхового ринку є щільність страхування, який розраховується як відношення страхових премій до чисельності населення. Його значення у 2019-2022 рр. наведено у табл. 2.3

Таблиця 2.3

Щільність страхування на страховому ринку України у 2019-2022 рр.

Показник	Роки				
	2019	2020	2021	2022	
Чисельність населення	41902400	41588400	41167300	28000000*	32000000*
Валові страхові премії, млн. грн.	53001,2	45175,9	49708,0	39615,7	
Показник щільності страхування, грн. на одну особу	1264,87	1086,26	1207,46	1414,85	1237,99
Курс долара до гривні станом на 31.12.	24,6	28,5	27,4	40,8	
Показник щільності страхування, дол. США	51,42	38,11	44,07	34,68	30,34

* нижня та верхня межа чисельності населення за даними Інституту демографії та соціальних досліджень

Джерело: складено автором за [28; 29]

Як бачимо, якщо аналізувати щільність страхування у 2022 р. в гривнях на одну особу, то вона була вищою, ніж у 2020-2021 (і навіть, можливо, у 2019 р.) Це можна пояснити значним скороченням населення України та купівлею страхових полісів перед виїздом за кордон.

Проте, у доларовому еквівалентів, показник щільності страхування у 2020-2022 рр. був значно нижчим, ніж у 2019 р. і коливався від 30 до 44 дол. США.

За даними Національної асоціації страховиків України, показник щільності страхування у 2023 р. склав 44 дол. США [27], тоді як порогове значення цього показника з точки зору фінансової безпеки страхового ринку має бути не менше 140 дол. США [36].

За показником щільності страхування український страховий ринок вражаюче відстає від розвинених кран світу: так, ще у 2021 р. його значення було в США 8565 дол. США, Данії – 7854, Швейцарії – 6682, Нідерландах – 5458, в Норвегії – 5085, у Франції – 4812, в Ізраїлі – 2325, в Латвії – 531, в Польщі – 451. Це є наслідком того, що страхові послуги серед населення України не надто поширені.

Під час війни страховий ринок України зіштовхнувся з численними викликами:

− повернення регуляторних вимог: Національний банк України спочатку спростив регуляторні вимоги для забезпечення нормального функціонування ринку у воєнний період, але після виявлення невиконання окремими страховими компаніями критичних фінансових норм, було відновлено жорсткіші вимоги;

− страхування воєнних ризиків: до 2022 р. більшість страхових компаній не пропонували продукти, що покривають воєнні ризики, але у зв’язку з бойовими діями, було розроблено такі продукти, які забезпечують захист від воєнних ризиків;

− виконання зобов’язань за договорами медичного страхування: для

виконання зобов'язання за договорами медичного страхування в умовах війни, страховики були змушені були адаптуватися до нових умов, надаючи онлайн-медичні консультації та спрощуючи процедури врегулювання страхових випадків.

Узагальнюючи висновки фахівців [1; 35; 36; 38], загрозами фінансовій безпеці страхового ринку України в умовах війни є:

− значна залежність від іноземного капіталу;

− відтік капіталу за кордон через виконання функції посередника страховими компаніями з іноземним капіталом, які передають на перестрахування 90-95 % ризиків материнської компанії, що призводить до відпливу фінансових потоків за кордон;

− надання неповної та неадекватної інформації щодо фінансового стану страховика;

− невиконання страховиками вимог щодо платоспроможності та ризикованості операцій;

− втрата майна через воєнні дії;

− невиконання зобов'язань за полісами добровільного медичного страхування на територіях, де тривають воєнні дії;

− недотримання страховиками узятих на себе зобов'язань.

Не зважаючи на виклики та загрози, з якими зіштовхнувся український страховий ринок, у 2023 р. він демонструє відновлення і характеризується наступним:

− за рівнем страхових премій компанії ризикового страхування лише на 5% відстають від «довоєнного» 2021 р., а учасники Національної асоціації страховиків – лише на 0,1 %;

− ТОП-5 видів страхування незмінна – це КАСКО, ОСЦПВ, медичне страхування, «Зелена картка», страхування майна, саме вони є найбільш суттєвими «драйверами» росту ринку;

− найбільшу частку в страховому портфелі ринку займають «моторні»

види страхування – 58 %: КАСКО – 26%, ОСЦПВ – 20%, «Зелена картка» – 12%;

− відзначається суттєвий приріст укладених договорів з фізичними особами зі страхування КАСКО, що в тому числі обумовлено триваючим трендом на страхування «воєнних ризиків».

− трендом у майновому страхуванні є страхування нерухомості (у тім числі від «воєнних ризиків»), премії за цим видом страхування продемонстрували найбільший приріст відносно 2022 р. – на 43 %;

− ринок страхування життя, на відміну від ризикового страхування, відновлюється та зростає повільнішими темпами: страхові премії зі страхування життя зросли порівняно з 2022 лише на 7 %.

− не зважаючи на війну, премії за довгостроковим накопичувальним страхуванням мають незмінну стійку динаміку зростання.

Отже, після кризового стану, зумовленого війною, страховий ринок у 2023 р. почав відновлюватися. Страхові компанії адаптувались до нових умов, пропонуючи захист від воєнних ризиків, який пропонується як додаткова функція до існуючих або вдосконалених продуктів, що покривають обмежені ризики воєнних дій. Кожна програма має свої особливі умови, пов’язані з рівнем ризику, географічними обмеженнями та лімітами страхового покриття. Проте, повноцінне страхування від воєнних ризиків ще недостатньо розвинене, тому під страхування підпадають лише обмежені об’єкти та особи. Стримуючим чинником є обмеження суми покриття (страхові компанії не можуть покрити великі збитки), тому премії за ці продукти залишаються невеликими.

Вчасне реагування на вище зазначені загрози та виклики страховому ринку України з боку страхових компаній є ключем до забезпечення їхньої фінансової безпеки.

2.3. Аналіз системи управління ризиками та оцінка рівня фінансової безпеки ПрАТ СК «УНІКА»

Система управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА» охоплює управління фінансовими ризиками та дотримання вимог до регуляторних вимог НБУ, які стосуються надійності страховиків.

Як і інші страхові компанії, ПрАТ СК «УНІКА» функціонує в умовах ризиків, які притаманні страховій діяльності.

Основні ризики, з якими зіштовхується СК «УНІКА» та заходи, які вживаються для їх мінімізації наведено на рис. 2.4.

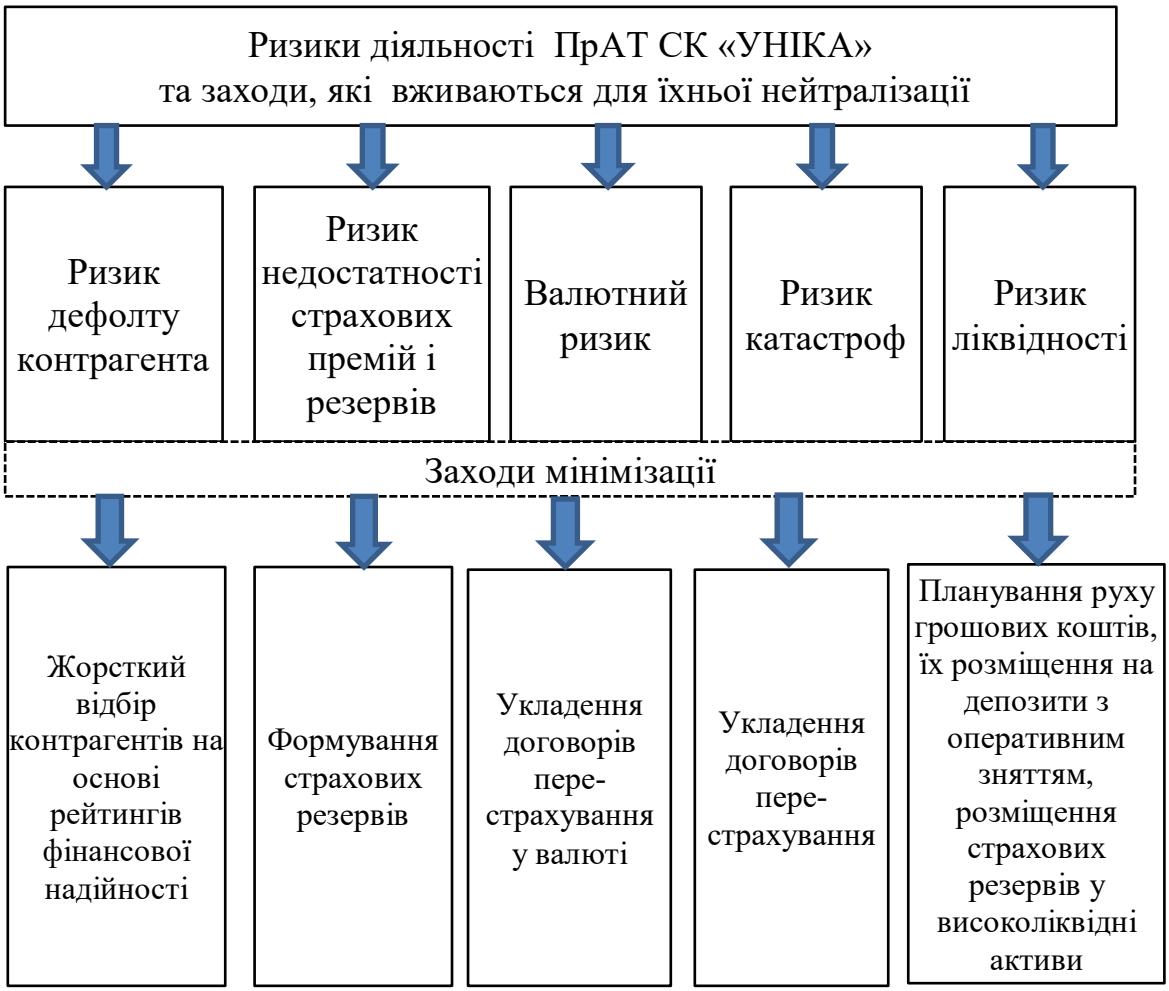

Рис. 2.4. Ризики діяльності ПрАТ СК «УНІКА» та заходи, які вживаються для їхньої нейтралізації

Джерело: складено автором за [15]

Управління ризиками у ПрАТ СК «УНІКА» базується на вимогах законодавства та рекомендаціях Європейської директиви щодо впровадження режиму Solvency II.

Завданнями системи управління ризиками СК «УНІКА» є:

− ідентифікація та кількісна оцінка операційних ризиків, визначення потенційних шляхів можливого запобігання або мінімізації їхнього впливу;

− ідентифікація ризиків, безпосередньо пов'язаних з бізнес-процесами, розроблення заходів щодо виявлення, мінімізації та можливого контролю;

− кількісна оцінка величини впливу ризиків (потенційної шкоди), пов'язаних зі страховою діяльністю (андеррайтинговий, ринковий, ризик невиконання зобов'язань третьою стороною тощо), врахування інформації при плануванні (вимог до капіталу);

− вчасне інформування керівництва про найбільші зовнішні та внутрішні та можливі шляхи їх (мінімізації) запобігання їх негативному впливу [15].

Проаналізуємо основні результати господарської діяльності ПрАТ СК «УНІКА» за 2000-2022 рр.

Статутний капітал ПрАТ СК «УНІКА» складає 155,48 млн грн та розділений на 3887 звичайних іменних акцій з номінальною вартістю 40 тис. грн. Станом на 31.12.2022 р. статутний капітал у розмірі 155,48 млн грн. було повністю сплачено.

Проаналізуємо структуру страхового портфеля СК «УНІКА» (рис. 2.5).

Найбільшу частку (половину) у ньому складає майнове страхування – 50%. На другому місці – особисте страхування, його частка складає 39 %.

Обов'язкове страхування характеризується невисокою часткою – 7 %. Найменшою є частка страхування відповідальності лише 4 %.

Таким чином, структура страхового портфеля ПрАТ СК «УНІКА» відповідає актуальним тенденціям страхового ринку.

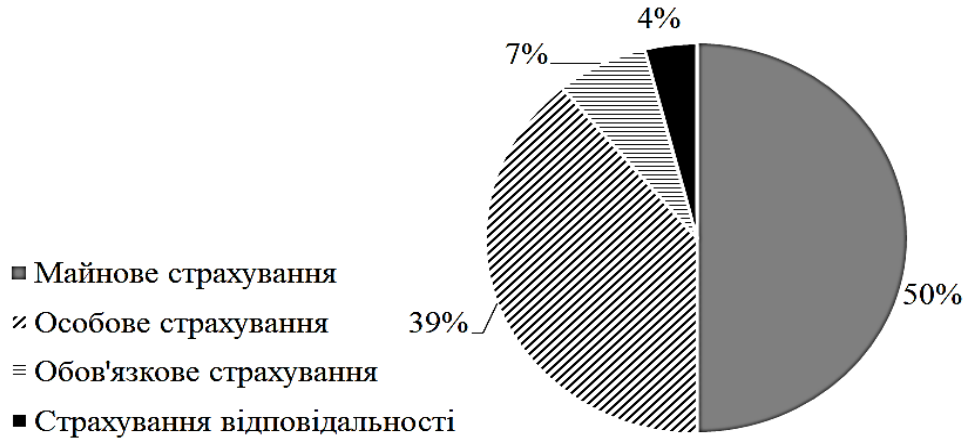

Рис. 2.5. Частка видів страхування у структурі страхового портфеля ПрАТ СК «УНІКА» за 2022 р., %

Джерело: побудовано автором за [30]

Війна рф проти України негативно вплинула діяльність ПрАТ СК «УНІКА», що мало наслідком зменшення обсягів основних засобів та страхових премій (рис. 2.6).

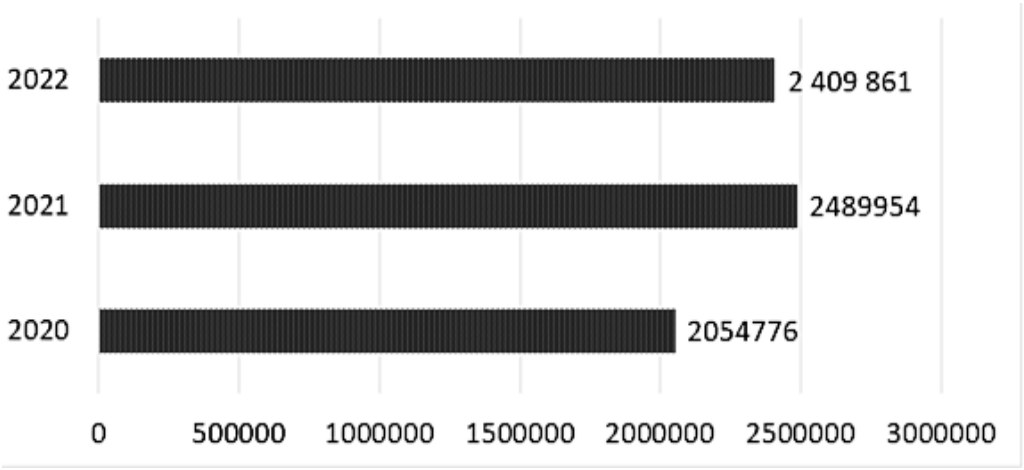

Рис. 2.6. Чисті страхові премії ПрАТ СК «УНІКА» за 2020-2022 рр., тис. грн

Джерело: побудовано за даними додатків А, Б.

Оцінимо фінансову незалежність та фінансову надійність ПрАТ СК «УНІКА» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показники фінансової незалежності та надійності ПрАТ СК «УНІКА»

Показники	Роки			Δ2022/2020
	2020	2021	2022	
Активи, млн. грн.	2604,65	3038,62	3934,77	+1330,12
Власний капітал, млн грн	795,47	880,73	1212,25	+416,78
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,305	0,290	0,308	+0,003
Страхові виплати, млн грн	1311,40	1311,0	1232,00	-79,4
Резерви на покриття збитків (до вирахування регрес них вимог), млн грн.	351,85	596,73	1356,36	+1004,51
Резерви незароблених премій, млн грн	890,46	1040,90	887,53	-2,93
Всього страхових резервів, млн грн	1242,31	1637,63	2243,9	1001,59

Джерело: складено та розраховано автором за [30]

Про фінансову надійність СК «УНІКА» опосередковано свідчить зростання її активів навіть у час війни на 1330,12 млн грн.

Ще одним показником надійності є стабільність страхових виплат. СК «УНІКА» характеризується високою якістю обслуговування клієнтів. У 2022 р. загальна сума страхових виплат компанії зменшилася відносно 2022 р. несуттєво: на 79,4 млн грн.

Вагомим показником надійності та платоспроможності страхової компанії є рівень страхових резервів.

Як видно з даних табл. 2.4. за період 2020-2022 рр. страхові резерви СК «УНІКА» збільшилися на 1001,59 млн грн, що можна охарактеризувати як позитивний факт, який свідчить про підвищення надійності страховика.

Фактична сума страхових резервів перевищує рекомендовану. Таким чином, ПрАТ СК «УНІКА» відповідала регулятивним вимогам протягом періоду 2020-2022 рр.

Станом на кін. 2022 р. фактичний рівень резервів платоспроможності страховика перевищує встановлений норматив, що гарантує своєчасне та повне виконання зобов'язань перед клієнтами (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Фактичний та нормативний запас платоспроможності ПрАТ СК «УНІКА» за 2020-2022 рр., млн грн

Джерело: розраховано автором за [30]

Підсумовуючим показником, що характеризує діяльність страховика – є прибуток, який за аналізований період зріс на 29 515 тис. грн. (рис. 2.7).

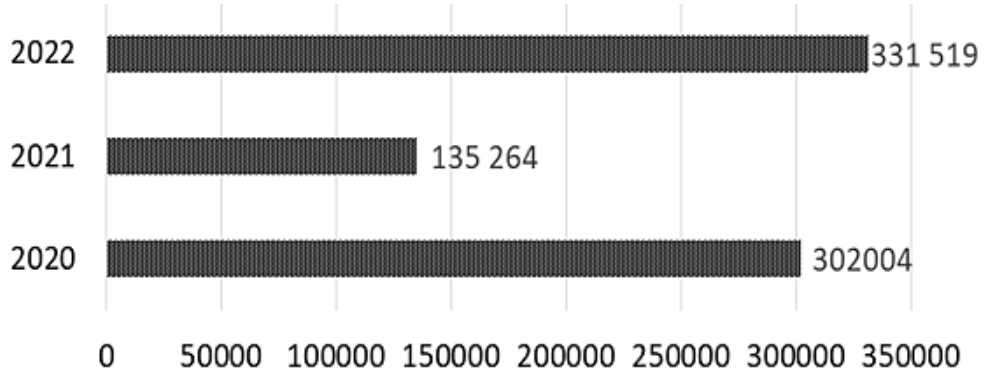

Рис. 2.8. Прибуток ПрАТ СК «УНІКА» у 2022-2022 рр., тис. грн

Джерело: складно автором за [30]

За результатами виконаного аналізу можна зробити висновок, що ПрАТ СК «УНІКА» характеризується достатнім рівнем фінансової надійності.

2.4. Напрями удосконалення управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА»

За результатами аналізу результатів господарської діяльності ПрАТ СК «УНІКА», можемо зробити висновок, що компанія реалізовує стратегію обмеженого зростання (основні показники діяльності зростають, але невисокими темами) та характеризується достатнім рівнем фінансової безпеки.

Така стратегія відповідає стану зовнішнього середовища страхової компанії та стану українського страхового ринку, який починаючи з 2023 р. демонструє тренд на відновлення.

Для підтримки розвитку компанії вважаємо за необхідне впровадити стратегічне управління фінансовою безпекою компанії з метою своєчасної ідентифікації та нейтралізації загроз страховій діяльності.

Під стратегічним управлінням фінансовою безпекою страхової компанії пропонуємо розуміти набір функцій відповідальних за стан фінансово-економічної безпеки осіб, що спрямовані на забезпечення фінансово-економічної безпеки у довгостроковій перспективі шляхом розробки та впровадження превентивних заходів щодо протидії загрозам корпоративним ресурсам компанії та реалізації її фінансово-економічних інтересів, а також щодо мінімізації наслідків їх негативного впливу через систему дій своєчасного реагування на можливості їх прояву на основі періодичного прогнозування рівня фінансово-економічної безпеки [8].

Цілями стратегічного управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА» мають бути:

− підвищення рівня дохідності та ліквідності цінних паперів в активах;

− збалансований страховий портфель;

− підвищення ефективності розміщення коштів у формі страхових резервів.

Важелями впливу на фінансову безпеку страхової компанії є:

− збільшення власного капіталу та фінансової автономії (незалежності), що гарантує виконання страхових виплат, навіть у разі нестачі страхових премій та прибутку від інвестицій, необхідних для виконання поточних та майбутніх зобов'язань;

− формування страхових резервів, які дають змогу розподіляти відповідальність за ризики залежно від їх виду та строку страхових виплат;

− збалансування страхового портфеля: досягнення оптимального співвідношення між різними напрямами страхування та рівнями ризику об'єктів у розрізі діючих та нових страхових договорів;

− оптимізація тарифів: встановлення оптимальних страхових тарифів для забезпечення балансу між отриманими преміями, майбутніми виплатами та витратами;

− розробка та впровадження ефективної інвестиційної стратегії для мобілізації додаткового доходу та компенсації можливих збитків від страхової діяльності;

− використання механізму перестрахування для передачі частини ризиків страховикам та зниження власної відповідальності за великі ризики.

Досягнення цілей стратегічного управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА» можливе тільки у випадку систематичного аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища страхової компанії з метою ідентифікації загроз та розроблення превентивних заходів попередження їхньої реалізації. Дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища ПрАТ «УНІКА» пропонуємо здійснювати методом SWOT-аналізу.

SWOT-аналіз ПрАТ «УНІКА» представлено у табл. 2.5.

Як бачимо, зовнішнє середовище ПрАТ СК «УНІКА» характеризується як можливостями, так і загрозами. Скорситатися можливостями для розвитку можна лише запобігши реалізації загроз.

Таблиця 2.5.

SWOT-аналіз ПрАТ СК «УНІКА»

	Можливості	Загрози
	1. Розширення сфери обов'язкового страхування 2. Виникнення попиту на нові страхові продукти, зумовлені війною 3. Банкрутство та вихід з ринку компаній-конкурентів	1. Скорочення попиту на страхові послуги внаслідок зниження рівня доброту населення 2. Шахрайства з боку клієнтів 3. Знецінення національної валюти та високий рівень інфляції 4. Втрата майна внаслідок бойових дій 5. Дефіцит кваліфікованих кадрів внаслідок міграції населення за кордон
Сильні сторони	Поле «СіМ»	Поле «СіЗ»
1. Лідерські позиції на ринку 2. Прибутковість діяльності 3. Велика клієнтська база 4. Розгалужена мережа представництв	Використання лідерської позиції для захоплення більшої частки ринку	Використання лідерської позиції для збереження завойованої частки ринку
Слабкі сторони	Поле «СліМ»	Поле «СліЗ»
1. Недостатня маркетингова активність 2. Недостатньо диверсифікований страховий портфель 3. Консервативний підхід до управління фінансовими ризиками	Активізація маркетингової діяльності для залучення нових клієнтів	Активізація маркетингової для збереження постійних клієнтів

Джерело: сформовано автором

Зважаючи на результати SWOT-аналізу ПрАТ СК «УНІКА» рекомендуємо дотримуватися стратегії підтримки досягнутого рівня фінансової безпеки.

В системі управління ПрАТ СК «УНІКА» застосовуються традиційні управлінські інструменти. Ми погоджуємося з фахівцями, які рекомендують застосування нових підходів до управління фінансовими ризиками страхової компанії (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Порівняння традиційних та передових інструментів управління окремими фінансовими ризиками страхової компанії

Напрям управління фінансовими ризиками	**Традиційні інструменти управління фінансовими ризиками**	**Передові інструменти управління фінансовими ризиками**	**Переваги передових інструментів управління фінансовими ризиками**
Дивер-сифікація інвестиційного портфеля	Розміщення інвестицій у різні види активів та географічних регіонів	Впровадження більш розширеної диверсифікації, зокрема альтернативних інвестицій, такі як криптовалюта та інвестиції в ринки, які розвиваються	Зменшення концентрації ризиків, підвищення потенційної доходності
Стратегія ризик-премія	Визначення внутрішніх лімітів рівня прийнятого ризику та розрахунок премії для страхових полісів відповідно до ризиків	Розробка складнішої стратегії ризик-премія, використовуючи передову аналітику та моделі для оцінки ризиків	Покращена точність ціноутворення, вища прибутковість та керованість ризиками
Активне управління портфелем	Портфель інвестицій пасивно відстежує індекси ринків	Упровадження активного управління портфелем, зокрема торгівля на ринках та використання алгоритмів для миттєвого реагування на ризики	Можливість заробляти на коливаннях ринку та зниження втрат
Збільшення капіталу	Регулярне поповнення капіталу страхової компанії	Залучення додаткового капіталу через емісію акцій або залучення додаткових фінансових інвестицій	Збільшення фінансової стійкості та здатності покрити великі збитки
Моніторинг та аналіз ризиків	Використання стандартних методів оцінки ризиків	Впровадження передових систем моніторингу, які використо вують штучний інтелект та аналіз даних для виявлення ризиків у реальному часі	Здатність вчасно реагувати на зміни середовища та уникати потенційних криз

Джерело: [1]

Узагальнюючи висновки та пропозиції вчених [1; 4; 7; 35; 36; 38] з метою забезпечення фінансової безпеки ПрАТ СК «УНІКА» вважаємо за доцільне рекомендувати такі заходи:

− впровадження сучасних інформаційно-цифрових технологій в систему управління фінансовими ризиками;

− застосування гнучкого ціноутворення та перегляд тарифної політики у зв'язку з зниженням платоспроможності клієнтів:

− прийняття страхових «канікул» та надання можливості розтермінування страхових платежів;

− проведення маркетингових досліджень та удосконалення існуючих та розроблення нових страхових продуктів (наприклад, пов'язаних з кібер-ризиками та воєнними ризиками) з метою задоволення актуальних потреба юридичних та фізичних осіб для підтримки досягнутого рівня доходності та прибутковості;

− розробка ефективної маркетингової політики просування, яка б ґрунтувалася на інструментах сучасного маркетингу;

− проведення інформаційної кампанії з пропагандою страхування в межах маркетингової комунікаційної політики;

− зміцнення позитивної репутації бренду завдяки розвиту соціальної відповідальності в умовах війни.

У зв'язку з стрімким розвитком науково-технологічного прогресу у систему менеджменту ПрАТ СК «УНІКА» необхідно впроваджувати інноваційні методи управління фінансовими ризиками.

У зв'язку з тим, що для забезпечення фінансової безпеки страхової компанії потрібно аналізувати великий масив даних, рекомендуємо такі сучасні технології для вдосконалення управління страховими ризиками СК «УНІКА»: штучний інтелект, блокчейн, хмарні технології (рис. 2.9).

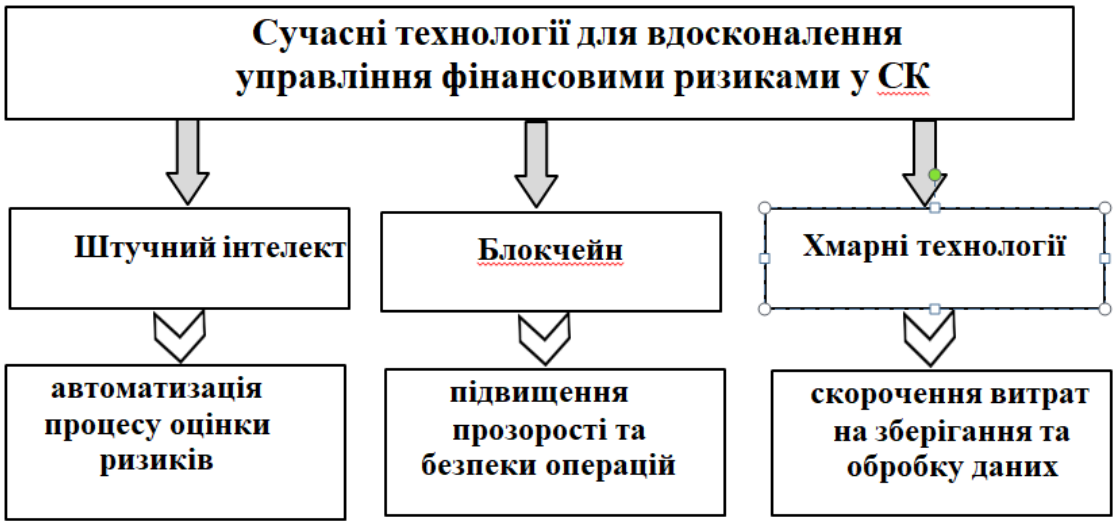

Рис. 2.9. Інноваційні технології управління фінансовими ризиками, рекомендовані ПрАТ СК «УНІКА».

Джерело: [1]

Технології блокчейн можна використати для зберігання даних про страхові угоди з метою запобігання фінансовому шахрайству та іншим злочинам.

Хмарні сховища можуть допомогти заощадити кошти на придбання, адміністрування та обслуговування власних сервісів.

Використання інноваційних підходів до аналізу великого масиву даних, дасть змогу виявляти та реагувати на фінансові ризики ефективніше.

Штучний інтелект можна використати для покращення аналізу великих за обсягом даних (про страхові угоди, фінансові ринки, надзвичайні обставини) для оперативнішої та точнішої оцінки фінансових ризиків.

Таким чином, стратегічна та інноваційна спрямованість управління фінансовою безпекою ПрА СК «УНІКА» дасть змогу підтримати її досягнутий рівень в умовах війни, падіння економіки та недостатньо розвиненого страхового ринку України.

Висновки до другого розділу

ПрАТ СК «УНІКА» є одним з лідерів страхового ринку України, яка має майже 30-річний досвід діяльності на страховому ринку України та надає весь спектр страхових послуг.

Структура страхового портфеля ПрАТ СК «УНІКА» відповідає загальним тенденціям страхового ринку: більша половина страхового портфеля належить КАСКО (59%), друге місце займає частка страхування цивільної відповідності водіїв (16 %), а третє – страхування майна (13%).

Безпосередній вплив на фінансову безпеку страхової компаній має загальний рівень фінансової безпеки страхового ринку.

Відчувши негативний вплив пандемії COVID-19 та війни рф проти нашої держави, страховий ринок України з 2023 р. демонструє початок відновлення, що дає можливості для розвитку страховиків.

Не зважаючи на зменшення суми страхових премій ПрАТ СК «УНІКА» у 2022 р. відносно 2020 р., загалом за цей період страхова компанія характеризувалася фінансовою надійністю, що підтверджується зростанням активів, власного капіталу, страхових резервів, задовільною платоспроможністю та прибутковістю, стабільністю страхових виплат. А отже, рівень фінансової безпеки ПрАТ СК «УНІКА» є достатнім.

З метою забезпечення фінансової безпеки ПрАТ СК «УНІКА» у страховій компанії впроваджена та функціонує система управління ризиками, яка в основному, базується на традиційних інструментах мінімізації ризиків.

З метою удосконалення управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА», рекомендуємо впроваджувати принципи стратегічного менеджменту, стратегію фінансової безпеки, оновити систему управління ризиками, доповнивши її передовими інструментами, зокрема, сучасними технологіями збереження та обробки масивів даних.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні та практичні аспекти управління фінансовою безпекою підприємства.

1. Узагальнено визначення поняття «фінансова безпека підприємства» та виділено такі підходи до її трактування: як стану ефективного використання ресурсів; як стійкості до зовнішніх та внутрішніх загроз; як стану захищеності фінансових інтересів; як фінансової стійкості; як здатності розробляти та реалізовувати фінансову стратегію; як характеристики фінансів. З'ясовано, що фінансова безпека підприємства, насамперед, пов'язується з його спроможністю реалізовувати свої фінансові інтереси в умовах реальних та потенційних загроз.

2. Доведено, що для досягнення бажаного рівня фінансової безпеки підприємства необхідна відповідна система управління, яка базується на певних принципах, методах, інструментах розробки та реалізації управлінських рішень з метою стратегічного захисту його пріоритетних фінансових інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз та мінімізації фінансових ризиків діяльності.

3. Виділено два підходи до розуміння фінансової безпеки страхової компанії (вузький та комплексний) та запропоновано її трактувати як захищеність фінансових інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз, яка забезпечує фінансову надійність, фінансову стійкість та ефективний розвиток страхової компанії у довгостроковому періоді. Обґрунтовано, що особливості управління фінансовою безпекою страхових компаній визначаються специфікою надання страхових послуг. Окреслено механізм забезпечення фінансової безпеки страхової компанії, який, зокрема, охоплює: методи нейтралізації та мінімізації фінансових ризиків (диверсифікацію, перестрахування, співстрахування та інші); збалансування страхового

портфеля; формування страхових резервів; дотримання нормативів платоспроможності, ліквідності, достатності капіталу, надійності.

4. Охарактеризовано господарську діяльність та систему управління ПрАТ СК «УНІКА», яка належить до UNIQA Insurance Group та має майже 30-річний досвід діяльності на страховому ринку України, надаючи увесь спектр страхових послуг. Проаналізовано її місце у рейтингах страховиків України та визначено, що страхова компанія є у лідерських позиціях на ринку, а її страховий портфель відповідає тенденціям розвитку страхування в країні. Встановлено, що страхова компанія характеризується ефективною системою та методами корпоративного управління, яке забезпечує надійне та розумне управління бізнесом, відповідає характеру, обсягу та складності, профілю ризику господарської діяльності.

5. Проаналізовано стан та тенденції розвитку страхового рику України на основі динаміки кількості страхових компаній та їх активів, страхових премій, резервів та виплат протягом 2020-2023 рр. та зроблено висновок, що після пандемії COVID-19 та вторгнення рф на територію України він поступово відновлюється. Проаналізовано структуру страхового ринку України та визначено, що основна частка зібраних премій та виплат припадає на КАСКО, ОСЦПВ, «Зелену картку», добровільне медичне страхування.

6. Оцінено рівень фінансової безпеки страхового ринку за показниками проникнення та щільності страхування. Зроблено висновок про низький рівень розвитку страхового ринку України у порівнянні з ринками розвинених країн світу та країн-сусідів, а отже і низький рівень його фінансової безпеки. Узагальнено виклики та загрози фінансовій безпеці страхового ринку України та визначено його тенденції у 2023 р. Не зважаючи на суттєві виклики та загрози, зумовлені війною, страховий ринок України незначно відстає від довоєнних показників 2020 року.

7. Проаналізована система управління ризиками у ПрАТ СК «УНІКА», так визначено, що вона базується на вимогах законодавства і міжнародних рекомендаціях та зосереджена на ідентифікації та нейтралізації ризиків дефолту контрагента, ризику ліквідності, ризику недостатності страхових премій та резервів, валютного ризику, ризику катастроф.

8. Оцінено рівень фінансової безпеки ПрАТ СК «УНІКА» за період з 2020 по 2022 рік за абсолютними та відносними показниками, зокрема, за обсягом активів та власного капіталу, страховими преміями та виплатами, рівнем страхових резервів, платоспроможністю та прибутковістю. Зроблено висновок про високий рівень фінансової надійності та достатній рівень фінансової безпеки страхової компанії.

9. З метою удосконалення управління фінансовою безпекою ПрАТ СК «УНІКА» рекомендовано надати йому стратегічної спрямованості, зокрема, розробляючи та реалізовуючи стратегію фінансової безпеки. Зважаючи на загальну стратегію обмеженого зростання та результати виконаного SWOT-аналізу СК «УНІКА», обґрунтована стратегія підтримки досягнутого рівня фінансової безпеки та конкретні заходи для її реалізації. Ще одним напрямом удосконалення управління фінансовою безпекою страхової компанії визначено впровадження інноваційних інструментів управління фінансовими ризиками, зокрема сучасних інформаційних технологій обробки та збереження даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агрес О., Рубай О., Синявська Л. Удосконалення управління фінансовими ризиками страхової компанії з метою підвищення її фінансової надійності *Аграрна економіка,* 2023, Т. 16, № 3-4. С. 31-67. URL: https://doi.org/10.31734/agrarecon2023.03-04.061 (дата звернення: 02.03.2024)
2. Антипенко, Н. В., Буга, Н. Ю., Рибак, О. М. Активізація страхового ринку україни в умовах євроінтеграції. *Publishing House «Baltija Publishing»*. 2021. С. 273-289.
3. Біломістна І. І., Хоречко В. Є. Механізм забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств *Інноваційна економіка*. – 2012. - № 6 (32). С. 305-307.
4. Біломістна І. І., Грохольська Є. І. Стратегія забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2011. № 2 (11). Ч. 1. С. 16-23.
5. Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Фінансова безпека страхового ринку: теоретичний аспект. 2023. № 4. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics* С. 216-226. DOI: https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-4-216-226 (дата звернення: 30.03.2024)
6. Войтович Л.М. Страхова система України: концептуальні засади розвитку та державне регулювання: монографія. Міністерство освіти і науки України, Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів: Галич-Прес, 2023. 489 с.
7. Волкова В. В. Тенденції розвитку страхового ринку в умовах нестійкого ринкового середовища. *Економіка і регіон: науковий вісник*. Полтава, 2016. № 1 (56). С. 17-24.
8. Гладчук О. Фінансова безпека українських страхових компаній у сучасних реаліях. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55

https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-40 (Дата звернення: 08.02.2024).

9. Гончаренко А. С., Зачосова, Н. В., Коваль, О. В. Стратегічні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки страхових компаній у контексті розвитку конкурентоспроможного ринку страхових послуг. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.* Серія Економічні науки. 2020. № 2. С. 160-168.
10. Городніченко Ю. В. Тенденції та перспективи розвитку страхового ринку України. *Економіка і суспільство: науковий журнал*. 2017. № 10. С. 569-573.
11. Гринчишин Я.М. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2017. №3 (43). С. 622-626.
12. Грушко В. І. Система та елементи державного регулювання страхового посередництва в Україні. *Вчені записки Університету «КРОК»: збірник наукових праць*. Київ, 2014. Вип. 37. С. 150-158.
13. Диба В.А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні. *Економіка та держава*. 2016. № 11. С. 80-83.
14. Єпіфанов А.О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
15. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
16. Звіт про управління ПрАТ СК «УНІКА» за 2022 р. URL:https://uniqa.ua/ (дата звернення: 28.12. 2023).
17. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. №11. С. 413-420.

18. Зубченко В.П., Ямненко Р.Є. Статистичні методи у ризиковому страхуванні: навчальний посібник. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: Людмила, 2023. 330 с.
19. Кобзарук І., Сич О. А. Сучасні тенденції страхового ринку. *Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації: матеріали V міжнар. наукового семінару* (Львів, 18-19 травня 2017 р.). Львів, 2017. С. 76-79.
20. Кулина Г. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку. *Світ фінансів*. 2017. № 3(52). С. 48-59.
21. Левковець Н. П., Бабич Л. М., Теслюк Н. П., Наконечна С. А., Гуцалюк О. І. Фінансова безпека страхових компаній в умовах інституційних змін. *Ефективна економіка.* 2021. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9155 (дата звернення: 15.04.2024).
22. Малікова І.П. Оцінка концентрації страхового ринку України,її зв'язок з процесами монополізації та конкуренції. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».* 2017. Вип. 23. Частина 3. С. 76-79.
23. Марценюк-Розарьонова О. В. Аналіз тенденцій розвитку страхового ринку: вітчизняний та світовий аспект. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики: всеукраїнський науково-виробничий журнал.* 2017. № 3 (19). С. 53-63.
24. Марценюк Л. В., Чорновіл О. В., Біла К. В., Удовиченко А. О., Ануп Кумар Шарма. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна.* 2016. № 2 (62). С.36-46.
25. Мельник В., Волкова В. Функціонування страхового ринку України: нові виклики та загрози. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 5 (8) С. 71-80.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05 (дата звернення: 15.01.2024).

26. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.
27. Мойсеєнко І. П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. Львів, 2011. 380 с.
28. Національна асоціація страховиків України. URL:https://www.nasu.com.ua/ (дата звернення: 02.05.2024)
29. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 19.01.2024)
30. Офіційний сайт ТОВ «МінфінМедіа». URL: www.minfin.com.ua (дата звернення: 19.01.2024)
31. Офіційний сайт ПрАТ «СК «Уніка». URL: https://uniqa.ua. (дата звернення: 15.01.2024)
32. Поплавський О. О. Діяльність страхових компаній на фінансовому ринку: аналіз світового досвіду. *Облік і фінанси : науково-виробничий журнал.* Київ, 2016. № 1 (71). С. 117-123.
33. ПРАТ «СК «УНІКА» URL: https://opendatabot.ua/c/20033533 (дата звернення: 01.02.2024)
34. Про страхування. Закон України: від 18 листопада 2021 року № 1909-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text. (дата звернення: 15.01.2024)
35. Рейтинг страхових компаній України. *Forinsurer – онлайн-журнал про технології страхування, insurtech та fintech.* URL: https://forinsurer.com/stat (дата звернення 03.02.2024)
36. Ситник Н.С.1, Михайлюк М.В. Загрози та ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни. *Молодий вчений*. 2023. % 5 (117) URL:https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-33 (дата звернення: 19.01.2024)

37. Скриль В.В. Фінансова безпека страхового ринку України. *Економіка і регіон.* 2023. № 3 (90). С. 126–138.
38. Слободянюк О. В. Інституціональна модель страхового ринку України. *Інвестиції: практика та досвід: наук. журнал*. 2016. № 4, С. 25-28.
39. Смоляк В. А. Визначення факторів впливу на рівень фінансової безпеки страхової компанії. *Ефективна економіка.* 2016. № 5. URL:http://www.economy.nayka.com.ua (дата звернення: 28.01.2024)
40. Статистика страхового ринку України URL: https://forinsurer.com/stat (дата звернення: 02.05.2024)
41. Шлапак Н. С. Проблеми розвитку страхового бізнесу у сучасних умовах. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць.* Маріуполь, 2017. Вип. 15. С. 268-272.
42. Insurance indicators. OECD Statistics. URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=25444 (дата звернення: 19.01.2024)

ДОДАТКИ